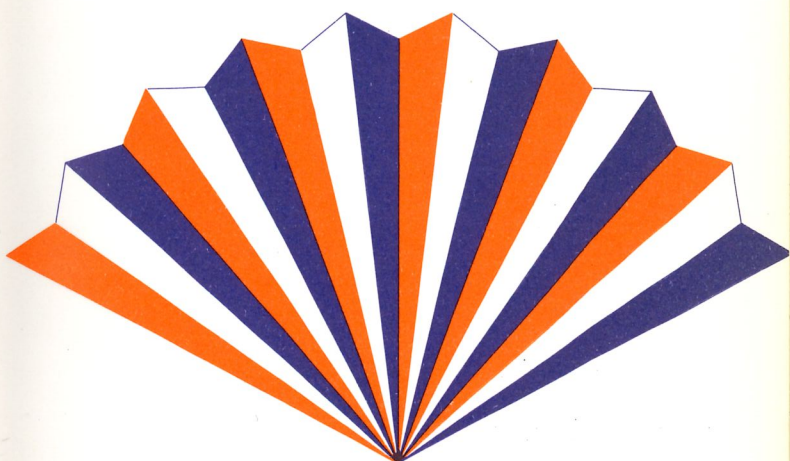

Holland Festival 1973

**Koor van de Krakauer Philharmonie
'Karol Szymanowski'**

Den Haag – Grote Kerk
zaterdag 30 juni 1973 – 20.15 uur

**Koor van de
Krakauer
Philharmonie
'Karol Szymanowski'**

dirigent Adam Palka

Programma

Anoniem (Pools)	Bogurodzica (Moeder Gods)
Anoniem (Frans)	Benedicamus Domino
Giovanni Pierluigi da Palestrina 1525–1595	Soave fia il morir
Waclaw van Szamotuly ± 1520–± 1567	Juz sie zmierzka (De schemering valt)
Mikolaj Zielenski ± 1550–± 1615	Viderunt omnes fines terrae
Heinrich Schütz 1585–1672	Selig sind die Toten
Henry Purcell 1659–1695	Lord, how long wilt thou be angry

Pauze

P. I. Tsjaikowsky 1840–1893	Cheruwimskaja piesn z liturgii sw Jana Zlotoustego, op 41 (1878)
Johannes Brahms 1833–1897	Es geht ein Wehen, op 62 nr. 6 (1874)
Claude Debussy 1862–1918	Yver vous n'estes qu'un villain uit 'Trois chansons de Charles d'Orléans' (1908)
Maurice Ravel 1875–1937	Ronde uit 'Trois chansons' (1915)
Romuald Twardowski 1930–	Pogrzeb (Begrafenis) tweede deel uit 'Carmina de mortuis' (1961)
Krzysztof Penderecki 1933–	Stabat Mater (1962)

Bogurodzica (Moeder Gods)

Anoniem (Polen)

De christianisering van Polen in de 10e eeuw is de oorzaak van de nauwe relatie die sindsdien tussen de muziek van Polen en die van de westerse landen gegroeid is. Stonden de eerste eeuwen de originele poolse muziek en de westerse liturgische muziek nog vrij onvermengd naast elkaar, vanaf de 13e eeuw is er een integratie van beide te constateren. Het meer op de voorgrond treden van poolse elementen in liturgisch verband is o.a. te merken aan het steeds groter wordend gebruik van de volkstaal, in het bijzonder in de Vespers. 'Bogurodzica' is het eerste overgeleverde lied (13e e.) op poolse tekst, strofisch gebouwd zoals bijv. ook de italiaanse *Laudi* (ook in de volkstaal) uit diezelfde tijd. De strofenvorm was nog tot in de 15e eeuw aanleiding om nieuwe strofen toe te voegen, waardoor het uiteindelijk vooral wat tonaal karakter betreft weinig homogeniteit vertoont.

Benedicamus Domino

Anoniem (Frankrijk)

Dit responsoriale gezang is een vast onderdeel van de afsluiting van het *Officie*, en in Advents- en Vastentijd wordt het ook gezongen aan het slot van de mis i.p.v. het 'Ite missa est'. Het speelt een vrij belangrijke rol in de ontwikkeling van de meerstemmigheid; al vroeg werd het tweestemmig gezet, waarbij de Gregoriaanse melodie in lange noten in de onderstem lag. Ook gaf het aanleiding tot het schrijven van vele tropen – teksten die alle (versierende) noten van een syllabe voorzien, welke op hun beurt ook weer versierd konden worden – en het oudst bekende driestemmige stuk (helft 12e e.) is op een dergelijke *Benedicamus*-trope geschreven.

Soave fia il morir

Giovanni Pierluigi da Palestrina (1525–1595)

In verhouding tot de geestelijke werken van Palestrina, waarvan tot op heden de invloed waarneembaar is, moet zijn belang in de wereldlijke muziek gering geacht worden. Zijn madrigalen – in aantal niet onaanzienlijk – komen vergeleken met zijn voorgangers en tijdgenoten moeilijk los van zijn strenge kerkmuzikale schrijfwijze. Pas in zijn latere werken is de typische madrigaalstijl met zijn akkoordgerichte meerstemmigheid, woordschilderende effecten en ritmische gevarieerdheid beter te beluisteren, en het vijfstemmige 'Soave fia il morir' kan beschouwd worden als een voorbeeld van het uiterste waartoe Palestrina in dat opzicht wilde gaan.

Juz sie zmierzka (De schemering valt)

Waclav van Szamotuly (±1520–±1567)

Na in Krakau gestudeerd te hebben en daar tot 1554 als zanger en componist te hebben verbleven aan het koninklijk hof, waar vnl. geestelijke muziek gekomponerd en uitgevoerd werd, met een sterk accent op werken uit Italië, Duitsland en Frankrijk, kwam Szamotuly in 1555 aan het hof van Wilna bij prins Radziwill, die leider van de poolse Calvinisten was. Naast zijn belangrijke aandeel aan zowel de katholieke als de protestantse kerkmuziek is hij ook een van de meest vooraanstaande componisten van

wereldlijke werken. Het vierstemmige 'Juz sie zmierzka' (een gebed voor kinderen bij het slapen gaan) telt slechts 30 maten. Drie stemmen zingen met korte imiterende passages tegen een cantus-firmus-achtige tenor, en het geheel vertoont grote overeenkomst met werken van de zgn. vierde nederlandse school.

Viderunt omnes fines terrae

Mikolaj Zielenski (± 1550–± 1615)

Rond de eeuwwisseling van de 16e naar de 17e eeuw stond de muzikale stijl in belangrijke mate in het teken van de meerkorigheid. Deze kompositietechniek stamde uit Venetië, en de eerste in Polen gedrukte bundels bevatten dan ook vnl. italiaanse namen. Ook Zielenski schreef in deze stijl, en zijn 'Offertoria et Communiones totius anni' werden in 1611 in Venetië gedrukt. De 'Offertoria' zijn alle meerkorig, de 'Communiones', waar 'Viderunt omnes fines terrae' toe behoort zijn wat intiemer van opzet, werken voor 1 tot 6 stemmen, waarin de overgang van polyfonie naar monodie al duidelijk hoorbaar is.

Selig sind die Toten

Heinrich Schütz (1585–1672)

Ook Schütz schreef onder invloed van G. Gabrieli (bij wie hij van 1609 tot 1612 studeerde) veel werken in Venetiaanse stijl. In zijn 'Geistliche Chormusik' (1648), waaruit dit zesstemmige motet stamt, heeft hij deze komponeertrant met zijn instrumentale karakter echter losgelaten om weer op een zuiver vokale schrijfwijze terug te komen. Slechts op twee momenten komt homofonie voor, wat deze fragmenten des te sterker doet uitkomen, en wel de eerste zes maten op de woorden 'Selig sind die Toten', die daardoor als een soort titel werken, en daarna met een klankschilderend effect op het enige malen optredende fragment 'Sie ruhen'.

Lord, how long wilt thou be angry

Henry Purcell (1658/9–1695)

Nadat ten tijde van de Commonwealth onder Cromwell het muziekleven in Engeland bijna stillag, kwam er weer een opbloei na de Restauratie (1660), Purcell is een van de meest veelzijdige vertegenwoordigers van deze periode, een 'gelegenheidsschrijver' in de betere zin. schrijvend voor alle gelegenheden, kerkelijk zowel als koninklijk, waarvoor hij veelvuldig gevraagd werd. De korte vijfstemmige Anthem 'Lord, how long wilt thou be angry' is een goed voorbeeld van zijn schrijfwijze, waarin chromatisch sterk getinte motieven met vele voorhoudingen tot expressieve dissonerende effecten leiden, met homofone passages die de blok-vormige structuur onderlijnen.

Cheruwimskaja piesn z liturgii sw Jana Zlotoustego, op. 41

Peter Iljitsj Tsjaikowsky (1840-1893)

Kerkmuziek was in Rusland lange tijd het monopolie van de keizerlijke kapel, pas in de loop van de 19e eeuw werd het komponeren en publiceren vrijgegeven. Terwijl Tsjaikowsky's geestelijke koorwerken in verhouding

tot de rest van zijn oeuvre van weinig belang zijn, betekenen de enkele composities, ontstaan tussen 1878 en 1885, wel het begin van een opbloei in de russische kerkmuziek. De 'Liturgie van St. Johannes Chrysostomos' is daarvan het eerste werk. Ondanks zijn kritiek op zijn 18e-eeuwse voorgangers bestaat er ook op zijn eigen werken veel kritiek, o.a. de slechte verwerking van het woordaccent, onvoldoende kennis van de modale harmonie. Overigens is de harmonische beweging uiterst simpel gehouden, soms bestaat een zin uit slechts twee of drie steeds herhaalde akkoorden, met de liturgische melodie steeds in de bovenstem; de eerste vier maten van de 'Cheruwimskaja' vormen hierop een van de spaarzame uitzonderingen.

Es geht ein Wehen op. 62 no. 6

Johannes Brahms (1833-1897)

De 19e eeuw vertoont een enorme herleving van koorgezelschappen, en samengaand met de nationalistische tendenzen die leiden tot nieuwe interesse in het volkslied, was er een goed klimaat voor het koorlied. Brahms schreef vele korte liederen voor koor, o.a. de 7 liederen op. 62 op teksten van Paul Heyse. 'Es geht ein Wehen' toont het gewone beeld van een vierstemmige zetting van een volksliedachtige melodie die in de bovenstem is gelegd. De fundament-werking van de bassen wordt extra uitgelicht doordat zij in het eerste (— derde) onderdeel in tweemaal zo lange notenwaarden en bovendien met oktaafverdubbelingen vrijwel onbeweeglijk zijn.

Yver vous n'estes qu'un villain

Claude Debussy (1862-1918)

Dit vierstemmige chanson uit de cyclus 'Trois chansons de Charles d'Orléans' is geschreven op een rondel van de dichter Charles d'Orléans die leefde van 1391 tot 1465. De tekstkeuze wijst al op de archaïserende elementen die Debussy in vele van zijn werken toepaste, m.n. het gebruik van modaliteit als toonmateriaal. In dit chanson is er ook een wat strakkere kompositiestijl aan te wijzen dan meestal bij hem klinkt, niet in het minst door een Renaissance-achtige polyfone structuur in het eerste en derde deel; daardoor wordt de tegenstelling winter-zomer gekarakteriseerd, de winter door het polyfone element, de zomer door zijn gebruik van parallelle akkoorden. Dit blijkt een belangrijker structureel element dan de oorspronkelijke rondel-vorm van de tekst, die niet in de melodie is weergegeven.

Ronde

Maurice Ravel (1875-1937)

Dit vierstemmige 'Trois Chansons' uit 1915, waarvan 'Ronde' het derde lied is, zijn het enige wat Ravel voor koor a cappella componeerde, en hij schreef er zelf de teksten voor. De klankkleuren van de franse tekst zijn even fantasievol als de inhoud: een waarschuwing niet in het bos te gaan vanwege alle vreemde wezens daar. De melodie wordt drie maal herhaald, maar door de verdeling over de stemmen (eerst 'les vieilles', dan 'les vieux', en uiteindelijk het gezamenlijke antwoord van 'les filles et les garçons') steeds in verschillende contouren gezet.

Carmina de mortuis

Romuald Twardowski (*1930)

Twardowski behoort tot de uitgebreide groep Poolse komponisten die hun muzikale opleiding in Polen ontvingen (in dit geval Warschau), en daarna hun studies in het buitenland voortzetten; zoals velen studeerde hij (in 1964) bij Nadia Boulanger te Parijs. De tendens tot het heropnemen van oudere muzikale idiomen, die bij hem al aanwezig was getuige zijn 'Antifone' dat in 1961 een eerste prijs kreeg, werd in Parijs voortgezet door zijn studie van middeleeuwse en Gregoriaanse muziek. Ook later won hij verschillende prijzen, waaronder een voor het eerste deel van het 'Trittico Fiorentino' ('Sonetti di Petrarca') voor tenor-solo en twee koren a cappella. 'Carmina de mortuis' stamt uit 1961, op een tekst van de poolse dichter Julian Tuwim, wiens gedichten o.a. ook door Szymanowski en Lutoslawski getoonzet werden.

Stabat Mater

Krzysztof Penderecki (*1933)

Penderecki, die aan het Conservatorium van Krakau studeerde, verkreeg in 1959 bekendheid doordat hem op het Concours voor Jonge Componisten prijzen werden toegekend. Hij is steeds uit op het vinden van nieuwe klank-effecten, wat tot experimenten leidt die zeer uiteenlopend beoordeeld worden. De sequens 'Stabat Mater' uit 1962, die later ook in zijn 'Lukas-passie' werd ingevoegd, is voor drie gemengde koren geschreven. De inleiding van de tenoren is op een Gregoriaans motief, dat ook later bepalend blijft voor het melodische karakter van het werk, dat aan iedere strofe (van drie verzen) zijn eigen klankkleur geeft.

Koor van de Krakauer Philharmonie

In 1945 werd de Krakauer Philharmonie, bestaande uit een symfonie-orkest en een gemengd koor, opgericht. Het koor telt ca. 90 leden en staat onder leiding van Stanislaw Galonski. Naast zijn activiteiten in samenwerking met het orkest, treedt het koor ook dikwijls zelfstandig voor het voetlicht, en neemt deel aan diverse festivals zoals de Warschauer Herbst, het Festival voor hedendaagse muziek in Warschau, en verder maakte het koor tournees naar o.m. Tsjechoslowakije, Hongarije, Italië, Oostenrijk, de Verenigde Staten, België en Portugal. In 1959 werd het koor onderscheiden met de Eerste Staatsprijs op het Festival van Poolse muziek. Het koor van de Krakauer Philharmonie is een veelzijdig ensemble en zijn repertoire is universeel te noemen: het zingt met evenveel gemak Gregoriaanse gezangen als composities van Nono of Penderecki.

Wij vestigen graag Uw aandacht op het volgende concert van oude muziek :

Den Haag – Diligentia
vrijdag 6 juli 1973 – 20.15 uur

Les Ménestrels, Wenen

'Het oude Europa verliefd'
Muziek uit de Renaissance

'Onze groep bestaat uit vijf musici en een zangeres.

Wij maken muziek uit de periode tussen de 13e en de 16e eeuw.

Wij bezitten 70 instrumenten uit de Middeleeuwen en Renaissance.

Voor het soort concerten dat wij geven, is geen woord te vinden in het lexicon, iets als geëncèneerde muziek, of gemusiceerde enscènering, met poëtische, humoristische, religieuze of ook wel erotische inslag.

Wij reizen met onze décors en kostuums, al naar het programma en naar ons geloven.

Hoewel wij dikwijls naar de aard der Middeleeuwse speellieden dansen en vertellen, zijn wij voor alles in de muziek geïnteresseerd, en onze bijzondere wijze van uitvoeren is slechts een middel om haar nog levendiger, nog authentieker te maken, en tegelijkertijd aan te passen aan onze tijd.'